

REDZESLOKĀ

Sēnes — turpat,
kur Ķencis un
Bārtas bruinči

IEVA VILMANE

Šogad Latvijas Nemateriālā kultūras mantojuma saraksts papildināts ar četrām vērtībām.

Dzīvā mantojuma reģistrā tika ierakstīta SĒŅOŠANA. Ar to saprasta ne vien savvaļas sēņu lasīšana, bet arī pārstrādes un uzglabāšanas tradīcijas. Tās nozīmīgas ne vien cilvēkiem Latvijā, bet arī tautiešiem ārzemēs. Kultūras mantojuma sargātāji uzsver: bērni visbiežāk no saviem vecākiem un vecvecākiem iemācās sēņošanas pamatlikumus, apvidū lietotus sēņu nosaukumus, ticējumus un receptes. Ģimenes nereti mantojumā atstāj norādes par sevišķi labām sēņu vietām. Sēņošanā ieinteresēti pilsētnieki un laucinieki apvienojas domubiedru grupās, veido digitālas kartes. Pētnieki pieļauj, ka Latvijas teritorijā sēnes lasītas jau 13. — 10. gadu tūkstoši pirms mūsu ēras, kad ieradušās somugru mednieku-vācēju ciltis. No viņu valodas aizgūts arī vārds *sēne*, 1638. gadā tas minēts pirmajā latvie-

šu valodas vārdnīcā *Letts*.

BĀRTAS KULTŪRTELPA apņem Dienvidkurzemes novada Bārtas pagastu un nedaudz Dunikas. Tās galvenais balsts ir aptuveni 500 bārtenieku, kas novērtē un citiem prot parādīt no iepriekšējām paaudzēm pārņemtu kultūras mantojumu. Nozīmīgākie tradīciju glabātāji ir Bārtas muzejs, etnogrāfiskais ansamblis, Tautas lietišķās mākslas studija un bērnu folkloras kopa *Bārtenieki*. Kultūrtelpa izsenis bijusi slavena ar daudzbalstīgiem dziedājumiem, izloksni, košiem rokdarbiem un īpatnīiem ēdieniem. Bārtas tautastērps ir viens no spilgtākajiem Latvijā, tāpēc to darina un valkā arī citu novadu ļaudis. Šopavasār pēc 70 gadu pārtraukuma Bārtā atkal sēja un pludināja plostus, šī nodarbošanās vietējiem izsenis bijis tipisks sezonāls rūpals.

PIEBALGAS KULTŪRTELPAI

pieder nepilni 6000 iedzīvotāji Cēsu novada Jaunpiebalgas, Vecpiebalgas, Inešu, Kaives un Zosēnu pagastā. Viens no populārākajiem simboliem ir brāļu Kaudziņu romāna *Mērnīeku laiki* Ķencis un viņa gardibene. Piebalgas ļaudis par Ķenci raksta: "Tēls atspoguļo arī mūsdienu piebaldzēna identitāti un savrupu raksturu, kas ietver zinātkāri, rūpes par savu zemi un saimniecību, čaklumu. Piebaldzēniskumu raksturo arī atzinība, nokļūšana uzmanības centrā un mēģinājumi būt perfektam." Piebalgā nerakstīts likums liek atsāties no deminutīva — sarunā nelieto vārdus pamazināmā formā, lai neradītu iespaidu, ka apšaubā otra prasmes un zināšanas.

CELU JOSTĪNU AUŠANA ZIEMEĻLATGALĒ ir primitīvs un sens rokdarbu veids, kurš Latvijā datēts ar 6. gadsimtu pirms mūsu ēras. Celaines Ziemeļlatgalē aizvien ir godātas, tāpēc iecienīta dāvana jaunlaulātajiem, jaundzimušajam krustabās un netaikim bērēm. Tradīcija apdraudēta, jo celaiņu audēju ir maz. ■

Atļaujas
vajadzēs
katru gadu

No 1. janvāra lielgabarīta un smagsvara pārvadājumu traktortehnikas atļaujas maksimālais termiņš būs 12 mēneši, līdz ar to vairs nebūs spēkā izsniegtās beztermiņa atļaujas.

Tās administrēs valsts SIA *Latvijas Valsts ceļi*. Ja traktortehnikai būs spēkā esošs valsts tehniskās apskates apliecinājums, sistēma jauno atļauju ģenerēs automātiski. Bez maksas atļauju varēs saņemt par traktortehniku (izņemot celšanas un citas speciālās pašgājējmašīnas), kas ir vai nav aprīkota ar maināmu tehnoloģisko agregātu vai maināmu velkamo iekārtu un nav paredzēta kravas pārvadāšanai un kuras kopējie parametri nepārsniedz:

- * faktisko masu 48 t,
- * augstumu 4,5 m,
- * platumu 5 m,
- * garumu 24 m,
- * ass slodzi 12 t,
- * traktortehnikas sastāvu, ja piekabes platums nav lielāks par 3 metriem.

Informāciju sagatavoja
ZANE SPROĢE

Precizē skaitu
un pievieno
kultūras

ZANE SPROĢE

Zemkopības ministrija informē, ka no 1. janvāra spēkā stājas vairākas izmaiņas tiešo maksājumu nosacījumos.

Precizēts stādu skaits kārklu, apsēs un baltalksna ilggadīgos stādījumos. Jāaudzē viena vecuma atvasāju sugas: apsi vai baltalksni vismaz 4000 stādu uz hektāru un ne mazāk kā 10 000 kārklu uz hektāru.

Noteiktas lielākas platības dižkokiem un aizsargājamām alejām, kuras ieskaita minimālās lauksaimniecības zemes daļās, kas atvēlētas ar ražošanu nesaistītām platībām vai elementiem. Ekoshēmā par videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības praksi, atbalsttiesīgo kultūraugu saraksts papildināts ar pākšaugiem. Nu tos drīkstēs audzēt arī ekoshēmā par ekoloģiski nozīmīgu platību pēc augsnes kvalitātes un reakcijas optimizācijas (pamatkalpošanas).

Atbalstu par saudzējošu lauksaimniecības praksi atbalsttiesīgo kultūraugu saraksts ir papildināts ar nektāraugu platībām. Atbalstam par zālāju saglabāšanas veicināšanu un par agroekoloģijas praksi bioloģiskajās saimniecībās aitām un kazām dzīvnieku blīvums samazināts no 0,4 uz 0,3 liellopu vienībām uz katru zālāja hektāru. ■

Dzīvot zaļi —
pērc tik, cik patērē

ZANE SPROĢE

Noklausījos organizācijas *Zaļo un viedo tehnoloģiju klasteris* vebināru *Vai mazās lietas var ietekmēt pasauli? Paradumu maiņa*. Tur izskanēja padomi, kuri, manuprāt, vērtīgi arī Saldus novada iedzīvotājiem.

Vairākas lektores stāstīja, kā samazināt ikdienas tēriņus, mainot ieradumus. Vides zinātņu speciāliste Laura Grundmane atgādināja, ka daba ir cilvēku galvenais resurss. Ja dzīvosim kā līdz šim, **cilvēcei nepieciešamas gandrīz divas zemeslodes**. Viņa arī norādīja: kopīgiem spēkiem izdevies samazināt ozona slāņa dilšanas tempu, — tāpēc tic, ka iespējama arī klimata pārmaiņu ierobežošana.

"Esam patērētāju sabiedrība — ražotāji mudina iegādāties vairāk, un mēs pērkam. Atkritumu kalni aug, jūras un citi ūdeņi tiek piesārņoti aizvien vairāk. Var šķist, ka klimats pie mums vēl nemainās, taču kļūdāmies: vēlas salnas, plūdi, sausums, lielgraudu krusa signalizē, ka laikapstākļi atkāpjas no normas," stāsta L. Grundmane.

Vides zinātņu speciāliste ierosina pakāpeniski mainīt paradumus, lai dzīvotu ilgtspējīgi. Ar ko sākt? Lietot priekšmetus atkārtoti, labot saplīsušās, šķirot atkritumus, izvēlēties vietējos produktus, ātrās modes vietā izvēlēties garderobi ar nedaudz apģērbiem un aksesuāriem.

Var domāt arī plašāk, piemēram, uzņēmējdarbībā, kā arī ar transportu vai mājokli saistītā jomā. Pēdējā laikā aktuāli eko dizaina un citi biznesa modeļi, kuros ražotam produktam ir neliela ietekme uz vidi, modulārs (kombinējams) dizains, izmantoti pārstrādāti materiāli vai ražojuma pārpalikumi.

Elektrum energoefektivitātes centra pārstāve Marta Zvejniece sniedza **praktiskus padomus elektrības taupīšanā**. Vispirms viņa rosina noskaidrot, cik elektrības katra ierīce patērē. Viņa norādīja, ka cilvēki bieži neaizdomājas, ka elektroiekārtas ēd arī gaidīšanas režīmā, piemēram, kad deg sarkanā lampiņa dekodēra vai printerī. Elektrības patēriņu par 10 % var palielināt katrs liekais ledus centimetrs neatkausētā saldētavā. Tādēļ svarīgi sadzīves tehniku laikus apkopt, piemēram, iztīrīt veļas mazgājamo mašīnu un žāvētāju. Pat uzlādēts telefons pie lādētāja turpina tērēt 0,13 kilovatus stundā!

M. Zvejniece norāda, ka pagarinātājs ar slēdzi ir parocīgs palīgs, jo ar vienu pogu atslēdzamas visas tam pievienotās ierīces. Taču jāievēro,

lai slodze vienai rozetei nav par lielu. Ietaupīt var arī, ja saldētavu un ledusskapi neregulē optimālā temperatūrā, un tējkannā uzsilda tik ūdens, cik nepieciešams, nevis pilnu krūzi. Internetā pieejamas vairākas aplikācijas, kuras palīdz atrast lielākos elektrības rīmas mājoklī un dod padomus, kā tērēt mazāk. M. Zvejniece atgādināja, ka elektorefektivitāte nav galamērķis, bet gan ceļojums.

SIA ZAAO vides nodalās vadītāja Ieva Freimane-Mihailova ik dienu darbavietā pa logu spiesta skatīties uz iespaidīgu atkritumu kalnu. Sieviete informē, ka apmēram **40 % no sadzīves atkritumiem būtu pārstrādājami**. Daļa no tiem sabojājas, samesti kopā ar bioloģiskajiem atkritumiem, tāpēc otrreiz vairs nav lietojami.

No nākamā gada atkritumu šķirošanas laukumos parādīsies brūni konteineri bioloģiski noārdāmiem pārpalikumiem. Taču tie jāizmet pareizi — bez iepakojuma, pakoti papīra vai biopolimēra maisā vai arī izbērti konteinerā tieši no trauka, kurā sakrāti. Brūnajā urnā nedrīkst mest akmeņus, smiltis, mājdzīvnieku tualetes saturu, pelnus, šķidrumus (eļļas, kompotus, zupas), kā arī autiņbiksītes un higiēnas piederumus. Privātmāju iedzīvotājus aicina ierīkot komposta kaudzi dārzā, internetā atrodami gaumīgi risinājumi.

I. Freimane-Mihailova atzina, ka vissvarīgāk ir pirt pārtiku tik, cik patērē, lai nebūtu jāizmet. Tā ne vien mazināsies atkritumi, bet arī mājāsaimniecības ietaupīs naudu. Vēl viņa arī rosina ja izvēlēties produktus bez iepakojuma.

Savukārt *Liepājas RAS* darbiniece, zaļā dzīvesveida entuziaste Ilze Grīse ir viena no *Krāmu kambara* autorēm. Jūras konteinerā iekārtots eksperimentāls lietu maiņas punkts. Vēl citiem noderīgus priekšmetus, piemēram, rotaļlietas, grāmatas un traukus izliek plauktos, lai jaunie saimnieki tos labāk varētu ieraudzīt. Kas citiem lieks, kādam — noderīgs. I. Grīse pārliecināta, ka **jāpopularizē aprītes ekonomika**. Siltā laikā pie *Krāmu kambara* atrodas arī dārkopības entuziastu veidots augu maiņas punkts. ■